

Կ Ա Լ Ե Ն Յ ...

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՑՈՒՅԱՅԱՆԴԵՍԻՑ...

Ինչքան, ինչքան ցուցահանդեսներում, պատկերասրահներում, թանգարաններում է լինում մարդ իր կյանքում, ինչքան, ինչքան հաճելի պահեր, տպավորություններ, անակնկալներ են գալիս այդ այցելություններից ու հայտնագործություններ նաև... Հիմա այս ցուցահանդեսն է՝ Հարություն Կալենցի՝ նրա ծննդյան 90-ամյակի առիթով... Թեպետ Կալենցը այն իրադարձությունն է, այն երևույթը, որը կարող է ներկայացվել և առանց առիթի ...

Սովորաբար այդպե՛ս է լինում. փոքր-ինչ արագ տեմպով անցնել նկարների շարքերով, հետո ավելի հանդարտ, երբեմն կանգ առնելով առանձին նկարների առաջ՝ մտորելու, փորձել հասկանալու ինչը ինչոց է ու դուրս գալ ցուցահանդեսից ընդհանրացված տպավորություններով... Այս անգամ չեղավ այդպես... Ամեն մի նկարի առաջ, զրեթե առանց բացառության, կանգնում էի, հարկադրված էի կանգնել երկար, առանց շտապելու... Կարծես ցուցահանդես էի եկել միայն այդ նկարը

նայելու համար... Առավել ևս երբ դրանք առաջին անգամ չէ, որ տեսնում էի... Եղա այս ցուցահանդեսում մի քանի անգամ, ու այդպես հավաքվեցին, կուտակվեցին տպավորություններ, մտորումներ, և ակամա այդ ամենը վերածվեց մի տեսակ ներքին զրույցի... Ահա այդ զրույցի մի փոքր մասն է, որ տալիս եմ թղթին ...

Դիմանկար.

«Անահիտի դիմանկարը». 1956: Խոհուն լռություն, թախծոտ մենություն, երազկոտ տրամադրություն... Ու ապշեցուցիչ թարմություն գույների... Գույնի մեջ է ամեն ինչ լուսավորվածությունը դեմքի, մաքրությունը ստվերների, հյութեղությունը կիսաստվերների... Մարմինը՝ այս աստիճանի նրբագեղ, եթերային, թեթև, շատ թեթև շապիկի տակ... Շապիկի ֆակտուրան... Այս նկարին կարելի է նայել անվերջ... Հաջորդ այցելություններից տպավորությունը միայն ուժեղանում էր... Ապշանքս չէր անցնում, չեմ ընտելանում... Ի՞նչ գուներանգ, այս դիմանկարից հետո անհնար է պատկերացնել այլևս ինչ-որ ուրիշ բան... Կիսաստվերները, կիսատոները... Ինչպե՞ս է նա կարողացել դիմադրել ստվերները ուժեղ չամելու մղումին... Ինչքան քնքշանք մարմնի ու ինչպիսի խստություն հայացքի՝ թախծոտ, ընկղմված ինքն իր մեջ: Կալենցի բոլոր դիմանկարները թախծոտ են, աշխարհից կտրված. միայնակության տրամադրությունն է տիրապետողը: Դա իր՝ Կալենցի թախծոտ է, նրա միայնակությունը:

Ինչ թեթևությամբ է լուծում նա ֆակտուրային խնդիրները նաև. բարակ, թեթև շապիկը՝ միհարակազմ, վտիտ մարմնի վրա կախ ընկած...- Լուսաստվերի լուծումը, գունային հագեցվածությունը, քնարական մեղմությունը բոլորովին նոր բաներ են...

Իմ ամեն նոր հանդիպումը այս նկարի, այս եթերային էակի հետ իրադարձություն է ինձ համար... Հայացքը՝ փակ, ինքնամփոփ, աշխարհից կտրված, իր մտքերի, իր հույզերի հետ... Իր մտորումները՝ անհաշտ, ինքնակամ, չի ուզում առնչվել աշխարհի հետ... Ջրուցել հետը անհնար է, նրան միայն պիտի նայել... Նայել հեռվից... Ինչպես բոսորագույն արևամուտ, ուզում ես անվերջ նայել...

Ամեն անգամ այստեղ մտնելիս առաջինը մոտենում էի «Անահիտի դիմանկարին»... Հետո անցնում «Նատյուրմորտին», բայց դրա մասին՝ հետո...

«Կնոջ դիմանկար». 1963: Շատ հետաքրքիր է գունային կոմպոզիցիան՝ գրեթե ամբողջովին միագույն, դեմքը և վիզը՝ փոքր-ինչ մուգ մանուշակագույն նարնջագույն երանգով, կարմիր ներկած շրթունքներ և խիստ կապտավուն մազեր... Բայց դեմքի միագունության մեջ կա այնքան պարզություն, այնքան գեղեցկություն... Հաջող է ֆոնը՝ մի կողմից մանուշակագույն, մյուս կողմից՝ բաց դեղնավուն... Բացառությամբ դեմ-

քի լուսավոր մասի՝ նկարը հիմնականում սառը տոնով է արված, բայց ի՞նչ հմայք, ի՞նչ էսթետիկական բավականություն... Սա կարող է զարդը կազմել աշխարհի ցանկացած պատկերասրահի...

«Աստղիկը ծաղիկներով». 1960: Թերևս ամենահարուստ ֆոնը Կալենցի դիմանկարների... Գունային կոմպոզիցիան՝ կատարյալ խրախճանք... Գլուխգործոց գունային կոմպոզիցիայի... Հավասարաչափ ուժեղ են և՛ դիմանկարը, և՛ ֆոնը. ծաղիկներ երկու կողմից՝ կանաչավուն պաստառով ծածկված... Վարդեր շուրջբոլորը՝ հազիվ զգալի կիսաստվերներով... Վարդերի թեթևությունը այսքան հաջող, այսքան օղային... Ես չգիտեմ ուրիշ օրինակ... Համենայն դեպս Կորովիցի վարդերը այդպես չեն՝ այդքան թարմ ու այդքան գունեղ... Անհավատալի է, այն աստիճանի գունային շքեղություն ու այդքան մաքուր գույներ ... Եվ ինչպես է գունային այդ հրավառության մեջ երևում Աստղիկի դեմքը ... Կալենցի երևի միակ կանացի պորտրեն, որտեղ աչքերում մի թեթև ժպիտ կա, դա ինչ-որ բացառություն է...

«Էմմա Չոլակյան». 1961: Սա խարակտեր-քնութագիր է, խոշոր, շատ գեղեցիկ աչքեր ու խիստ արտահայտիչ նաև, և ինչպիսի զուսպ ու թեթև ստվերներ աչքերի շուրջը, հատկապես կոպերի վերևում... Եվ նույն կապտավուն փափուկ ստվերը դեմքից վար, ստվերը գեղեցիկ, երկարուկ վզի, թափանցիկ գույներ... Աչքերի կոմպոզիցիան... Շատ է հաջող դա՝ աչքերի կոմպոզիցիան, կապտավուն ստվերները... Աչքերը բոց են... Դիմանալ է պետք այդ հայացքին...

«Գիտովիչ». 1965: Եռանդուն դիմանկար, հոյակապ պորտրե, կարծես կարծր ժայռից լինի կերտված... Ինչքան ճիշտ է գտել լուծումը, շատ ինքնատիպ գունային հակադրություններ են՝ ուժեղ գույներով, ինչը հատուկ չէ նրա կանացի պորտրեներին... Դեմքը՝ ասիմետրիկ ստվերների խիստ ընդգծված կարմիր-կապույտ անցումներով... Աչքերը՝ կիսախուփ... Մտածողի, իր աշխարհն ունեցող մարդու դեմք է:

«Քրդուհին». 1956: Ահա թե ինչ ռոմանտիկա կարելի է գտնել քրդուհու կերպարում... Հայացքը՝ երազկոտ, և ի՞նչ գուներանգ... Դեմքը՝ վերին աստիճանի նուրբ, աչքերը՝ խոհական... Համակ լռություն... Արդուզարդը, հուլունքներն ու ճակատի դրամները բնավ չդարձնելով ինքնանպատակ... Մեր նկարիչները հաճախ են դիմել քրդուհու կերպարին, բայց, չգիտես ինչու, միշտ նկարել են քրդուհուն որքան հնարավոր է կոպիտ, որքան հնարավոր է դեմքի բութ արտահայտությամբ, մաշկը՝ կոպիտ, ծեռքերը՝ կոպիտ, միայն կոպիտ... տարվելով ոչ նրա՝ քրդուհու կերպարով, այլ դեմքի ու գլխի զարդերով միայն՝ նատյուրմորտային դրամների խիտ շարքեր ճակատին, հուլունքներ՝ վզից կախ... Կալենցի քրդուհին գեղեցկուհի է, չքնաղ կին արարած՝ իր մտքերի, իր երազների

հետ, բնության խենթ սիրահար, լեռների, հովիտների հմայքով ապրող... Սա պոեզիա է, թրթռացող հույզ, տրոփող սիրտ... Ճակատի զարդարանքները՝ հազիվ նկատելի, ուլունքները՝ նույնպես, հագուստը՝ առանց շլացուցիչ գույների... Դեղնամարնջագույն շալը՝ մեղմ գույներով, գլխանոցը, սպիտակ թեթև շապիկը, կապտավուն շորը, ծեռքերի հանգիստ դրվածքը... Դեմքը՝ խոհուն, մտածկոտ, մեղմ լույսով պարուրված... Թախծալի մի կարոտ ներսը... Սա երազ է, անկասելի հմայք... Դժվար է չտրվել այս քրդուհու թովչանքին... Պիտի որ լինի այս չքնաղ քրդուհին անչափ հոգատար ու խելացի կին մաև... Սիրտ ու հոգի ունեցող ...

«Գալինա». 1963: Գրեթե միագույն լուսավոր մանուշակագույն, բայց ուժեղ վրձնահարվածներով... Կալենցի պորտրետների շարքում այս պորտրետն պիտի համարել երևի ամենագուսալը գունային կոմպոզիցիայի տեսակետից՝ փոքր-ինչ մուգ մանուշակագույն, և՛ դեմքը, և՛ խիստ երկար վիզը մուգ մանուշակագույն մաշկով՝ ամբողջովին կապույտով լցված ֆոնի վրա: Հայացքը՝ հանգիստ, ինչը պիտի համարել երևի բացառություն Կալենցի համար... Իր հմայքի գիտակցությունը կա դեմքին ու կեցվածքի մեջ այս աղջկա... Էլեգանտ հայացք... Նրա հետ կարելի է համերգի գնալ, սիմֆոնիկ համերգի...

«Դերասանուհի Կարաբելնիկովան». 1961: Խիստ երկար վիզ՝ դեմքի շեշտակի թեքվածությամբ, հավաքված շրթունքներ... Իսկույն երևում է, որ դերասանուհի է... Դարձյալ լույսով ողողված, ստվերի գունային խիստ մաքուր կոնտրաստներով... Այս նկարը սալոնի զարդ կարող է լինել... Նույնպես աշխարհից կտրվածի հայացքով... Սքանչելի են գույները, հատկապես լուսավորված կողմը մազերի՝ փոքր-ինչ նարնջագույն, ստվերոտը ներթափանցված ուժեղ կապույտով ու մանուշակագույնով: Ինչքան բան կա սովորելու այս նկարի վրա... Չափի, կոլորիտի չափավորության հազվագյուտ զգացողություն... Սալոնի զարդ կարող է լինել այս նկարը...

«Սարոյի դիմանկարը». 1961: Պիտի համարել Կալենցի գլուխգործոցներից մեկը... Երփներանգ, հյութեղ ... Եվ բնութագիր կա, և կոմպոզիցիա, և գունային ուրբ կոնտրաստներ... Եվ որոշակի տրամադրություններ քննարկելու... Այս թեման՝ Սարոն, Կալենցը շատ է սիրել, կա ևս մի դիմանկար Սարոյի՝ մեկ տարի առաջ արված... Այս երկրորդը նույնպես հետաքրքիր է և՛ գունային, և՛ կոմպոզիցիայի տեսակետից... Ֆոնը նույնպես, նույն հենքն է... Ստեղծել երիտասարդ մարդու գեղեցկություն այս աստիճանի՝ անհավատալի է... Կալենցը ունեցել է այդ բացառիկ ունակությունը՝ զսպված վրձին, ինչպես է կարողացել... Հոյակապ է Սարոյի դեմքը՝ մտածկոտ, թախծոտ... Ֆան-

տաստիկ է գունային նրբությունները դեմքի լուսավոր մասի, ստվերոտ մասը հատկապես՝ խիստ մաքուր գույներով, համակ թարմություն... Մազերի կոմպոզիցիան և՛ լուսավոր, և՛ ստվերոտ մասերի՝ խիստ հարմոնիկ և, նորից, վրձնի ուժեղ հարվածներով... Տպավորիչ է ֆոնը, հատկապես այց կողմից...

«Ն. Գաբրիելյան». կնոջ դիմանկար՝ սահուն հայացքով... Շատ լավ է կոնտրաստը լույս-ստվերի, նրբորեն ընկալված... Լույսի խնդիրը հանգիստ չի թողել Կալենցին...

«Սպիտակ գլխաշոր». 1958: Ինչ-որ դանթեական բան կա դեմքի ու գլխի շարժման մեջ, այլաբանություն... Ինքնամոտի, աշխարհից կտրված, մեկուսի ... Դեմքի լուսավոր մասը հատկապես... Հյութեղ շրթունքները... Նուրբ ընկալում...

«Կնոջ դիմանկար». 1961: Ամբողջ դեմքը և ուսը՝ խիստ միագույն, բաց կապտամանուշակագույն գամմայով, դեմքի լուսավոր մասը՝ նույնպես մանուշակագույն, մազերը՝ ծաղկեփունջ լինի կարծես՝ միայն կապույտներով...

«Վրտո Չաքմաչյան». 1961: Դեմքը հենած երեսին, մտազբաղ, լուռ... Կա դիմամիկա, ներքին լարվածություն, փոթորկահույզ հոգեվիճակ... Հոյակապ է մազերի գունային կոմպոզիցիան... Մաքրությունը գույների... Խստությունը հայացքի, ինքնակենտրոնացում, ինքն իր մտքի հետ է, որոնումներ մտքի ծալքերում... Ստեղծագործ մարդու ներաշխարհ...

«Գևորգ Էմին». 1959: Լույս ու ստվերի հոյակապ կոնտրաստ... Աչքերի հեռուն ուղղված հայացք... Խիստ խոհական, խիստ մտածկոտ, խիստ կենտրոնացված... Լույս ու ստվերի հետաքրքիր գունային կառուցվածքով մաև... Շատ լավ է ֆոնը, հատկապես սև երիզը՝ վերից վար իջնող... Սա Գևորգ Էմինն է՝ իր ողջ էությանը...

«Ռայկին», 1959: Երևում է, որ արտիստ է, կա կեցվածք, սառը, անտարբեր հայացք, ինտելիգենտ մարդու կերպար է... Գունային լուծումները՝ բավական զուսպ... Բայց ընդհանուր կոմպոզիցիան հաջող է... Կալենցը ինչ-որ այնքան էլ հիացած չէ իր այս մոդելով... Պարտադրանքի պես մի բան կա...

«Ալիխանյան». թվով հինգ-վեց դիմանկար, ինձ չեն ոգևորում, ինչ-որ չեն գտնում կերպարը գիտության մարդու: Գուցե ինձ է թվում: Բայց բոլոր դիմանկարներն էլ գունեղ են՝ տաք տոներով, նուրբ ընկալմամբ՝ և՛ լուսավոր, և՛ ստվերոտ մասերում: Հայացքի անորոշության մեջ կա ինչ-որ չգիտակցված մի բան: Մազերը՝ ուժեղ վրձնահարվածներով: Այստեղ էլ շատ են հաջող ֆոները, բոլոր պորտրետների... Կալենցը վարպետ է ֆոն ստեղծելու հարցում... Այս մի պորտրետն թերևս ամենագունեղն է, բայց կա ներքին տազմապ, մի տեսակ անհանգստություն անորոշու-

թյունից եկող... Հոգեբանորեն ճիշտ է ներկայացնում Ալիխանյանի դրամատիկ ներաշխարհը... Կալենցը սիրել է Ալիխանյանին... Գուցե այդ պատճառով էլ չի գտել կերպարը... Որո՞նումներ...

«Իրիմա Լուսաշարակայա». 1961: Խիստ հայացք, գրեթե բոլորովին առանց սովորների... Փոքր-ինչ դեկորատիվ ոճով... Հաջող է ֆոնը, ձախից հատկապես:

Սա կատարյալ բնավորություն է, հպարտ, ինքնասածի, կամակոր... Իշխանուհու կեցվածք կա մեջը... Դիտողը պիտի դիմանա...

«Արմինե». 1951: Վարպետորեն արված պորտրե. հայացքը ուղղված վար, աչքերը չեն երևում... Ուժեղ վրձնի հարվածներով, առանց ֆոնի. երկի չավարտված գործ է... Ինքն իր մեջ խորասուզված ... Հմայիչ կերպար է... Եռանդուն...

«Օմիկ Թափազյան». 1958: Խիստ է տարբերվում Կալենցի մյուս դիմանկարներից... Խոհուն, կիրթ մարդու կերպար... Վարպետորեն է արված ճակատը, բերանը, ծնոտը: Վեկասկեզյան լրջություն կա այս դիմանկարում... Սա կարող է զարդը կազմել ցանկացած պատկերասրահի, թանգարանի...

«Ինքնապորտրե». 1958: Իսկապես ինքնապորտրե է, աշխարհից խիստ հեռացած, աշխարհի վրա չարացած, աշխարհի կարիքը բնավ չունեցող... Այս նկարում Կալենցը ըստ երևույթին հիմնականը դարձրել է հոգեբանական կողմը, գունային լուծումները՝ զուսպ, ինչ-որ չափով կարող է համարվել պայմանական... Լավ են անփույթ կիսաբաց կուրծքը և ֆոնը՝ հայկական բնություն, լեռնաշխարհ՝ գահավեժ, ուժեղ ստվերներով...

Եվս մի «Ինքնանկար». 1942: Ծխամորժով, շատ ինքնատիպ, զուսպ գունային լուծումներով, խիստ ընդգծված բնութագիր... Այդ հայացքը... Ինքն է՝ Կալենցը՝ ըմբոստ, անհաշտ ... Աշխարհի վրա չարացած մարդու հայացք ...

«Մարամ». 1961: Հիշեցնում է Մոդիլիանիի ոճը, դեմքը հատկապես...

«Անյա». 1961: Կոմպոզիցիան դեմքի... Գունային նուրբ ընկալմամբ...

«Մերկ կինը». 1963: Ինձ զարմացրել է անցյալներում ու հիմա էլ է զարմացնում. Կալենցը ինչ-որ չի ունեցել կարծես այդ խնդիրը՝ կնոջ մարմնի խնդիրը... Այս ռոմանտիկ ներաշխարհով, այսպիսի նրբագեղ հյուսիսային ինչ-որ կարող էր անել նա... Ունենար, փոքր-ինչ, Ռոդենի խելագար խառնվածքն այս հարցում... Հիմա սա՝ այս «Մերկ կինը», ավստոսում են, չեն հասկանում... Գունեղ բնության ֆոնի վրա բավական անհաջող ու բավական անզույն կնոջ մարմին... Ինչ է պատահել, կարծես միտումնավոր արված լինի՝ այդքան դժգույն ու այդքան անտարբեր

կեցվածքով... Սա Կալենցի ներկայանալը չէ, ոչ էլ նրա մտածածն ու ապրածը... Գոնե ներկայացնե՛ր այս կին արարածին թեկուզ այն գամմայով, ինչ կուրծքն է արված...

Այս շարքը կարող է շարունակվել...

Բնանկար.

«Բուսաբանական այգում». 1962: Հոյակապ է... Խիստ թեթև առաջին պլանը և ծառերի մեծ կտորներով արված կոմպոզիցիան՝ հեռվի պլանում... Առջևում՝ բաց մանուշակագույն, հեռում՝ ուժեղ կանաչ, շատ են հաջող կիսաստվերները առաջին պլանում՝ ամբողջովին բաց մանուշակագույնով: Գունային կոմպոզիցիան անթերի է. բացառիկ ներդաշնակություն... Նստարանին թեթևորեն մեկնված աղջիկը՝ բարակիրան, սպիտակի մեջ, պարուհի լինի կարծես, պոեզիա է... Ավարելային թեթևություն կա ամբողջ նկարում...

«Հրազդանի ափին»: Հոյակապ է առաջին պլանը... Հազիվ զգացվող արագահոս գետը... Ստվերները հեռավոր լեռների... Նույնը և «Ջանգլի ափին»: Հատկապես ծորի մեջ, հեռվում... Մեծ ստվերը ձախից... Ամեն տեսնելիս աճում է միայն զարմանքս այդքան համարձակ ու այդքան վստահ լուծումների համար...

«Խոսրովի արգելանոցը». 1960: Իմ ամենասիրած բնանկարը Կալենցի... Ամեն անգամ այս նկարը տեսնելիս մի նոր բան է ավելանում... Այս անգամ այն թվաց ինձ ավելի մոնումենտալ ու ավելի գունեղ...

«Խոսրովի արգելանոցը»: Հեռվի մանուշակագույն սարալանջը՝ թեթև, կապտավուն կարծ ստվերներով... Վառվում են արևի տակ և հեռուն, և մոտը... Խոսրովյան այս երկու նկարների՝ պեյզաժների թեթևությունը ապշեցուցիչ է... Արև և գույներ...

«Ծառը»: Այս նկարի կոմպոզիցիան պատիվ կբերեր Միրոյին... Ի՞նչ ընկալում, ինչ երևակայություն... Կատաղի հարվածներով արված...

«Հրազդանի ափին», «Հրազդանի կիրճը», «Աշունը Երևանի շրջապատում»: Եվ առաջին պլանը, և հեռվի լեռները... բոլորն էլ խոշոր վրձնահարվածներով... Բնության երկրպագուն կարող էր միայն այդպես... Հավատ առ բնությունն ու մարդը...

«Ծառեր»: Էսքիզ, երեք փոքր չափի նկարներ. կատարելություն է, սահմանը էսքիզային արվեստի... Նորից գունային կոմպոզիցիան... Նույնիսկ այս փոքր չափերի մեջ՝ խիստ մոնումենտալ... Այս էսքիզ տրիբտիխի երեք տարբերակներից ամեն մեկը և հատկապես ներքևինը կարող էր դառնալ մի հսկա պաննո՝ մի ամբողջ պատ ծածկող... Ֆոյեում մի մեծ համերգասրահի...

«Գարունը մեր պարտեզում». 1956: Այլաբանական, գրեթե արստրակտ, գունային շատ նուրբ կոմպոզիցիան...

«Սևանի վանքերը». 1964-66: Հետաքրքիր է, տիպիկ կալենցյան ընկալում...

Գույները Կալենցի աշխարհն է... Ֆանտաստիկ է եղել նրա մոտ զգացողությունը գույնի և հատկապես զգացողությունը գունային հարմոնիայի, սիմետրիկության... Նա ունեցել է երաժշտական լսողություն գույնի, գունային համադրման, հարմոնիայի գույների... Այդ ամենը նրա մոտ ստացվել է տարերայնորեն, դա եղել է նրա հատկությունը՝ ի վերուստ տրված...

... Այսպես գովերգել, ռոմանտիկ շունչ տալ հայրենի բնությամբ... Սա հայտնագործությունն է Կալենցի...

Նատյուրմորտ.

«Նատյուրմորտ». 1960: Գլուխգործոց է՝ ոչ մի բանի հետ չհամեմատվող, գույների բացարձակ մաքրություն, հնչեղ կոլորիտ, մի ամբողջ գունաշխարհ... Գունային տարերք... Իմ ամենասիրած նատյուրմորտը Կալենցի...

Նատյուրմորտային արվեստի գլուխգործոց է սա, սրանից վեր ես չգիտեմ ոչինչ... Այս գործը ես կդնեի Սարյանի «Հայրենական պատերազմի հայ մարտիկներին...» մոնումենտալ կտավի կողքին... Կատարյալ է կառուցվածքը նկարի, ինչ հանդիսավորություն, ինչ վեհություն տոնական տրամադրության մոտ... Անթրի է գունային կոմպոզիցիան, հատակի մանուշակագույն պաստառը՝ առանց խիստ կոնտուրների, չափազանց լակոնիկ են նկարված մրգերը՝ շեշտը դնելով գունային լուծումների վրա: Կա ներքին հավասարակշռություն, նկարի կենտրոնը ծանրաբեռնված չէ... Կապտավուն մոխրամանը... Շատ հաջող է երկրորդ պլանի կանաչավուն պաստառը՝ սև կետերով... Վարպետորեն են արված ապակյա թափանցիկ իրերը... Ակնհայտորեն նկարված է շատ արագ՝ վրձնի մի-մի հարվածներով... Տեխնիկայի այս թեթևությունն էլ դարձնում է նկարը այդքան թարմ, այսքան կենսախիճ, կարծես ակվաբել լինի՝ թափանցիկ, մաքուր... Մի ամբողջ գունաշխարհ...

Ինձ ինչ-որ դուր չի գալիս նկարի անվանումը՝ «Նատյուրմորտ», սա նատյուրմորտ չէ, սա գլուխգործոցն է Կալենցի, խրախճանք գույների ու ձևերի. ես այդպես էլ կանվանեի՝ «խրախճանք...» :

Այս նկարը, այս կոմպոզիցիան, ինչպես ինձ է թվում, չափերով պիտի որ ավելի մեծ լիներ, առնվազն մեկուկես անգամ... Սա նույնպես պանոյի թեմա է... Մի ամբողջ պատ բռնող...

... Ամեն իմ այստեղ գալով սկսում էի «Ամահիտից», հետո անցնում այս «Նատյուրմորտին»... Երբեմն՝ հակառակը...

«Մրգեր». 1963: Հոյակապ է կոմպոզիցիան... Մեծ ընդհանրացումներով արված գործ... Նատյուրմորտը ես, ահա, այսպես են պատկերաց-

նում խիստ թեթև վրձնահարվածներով, ամեն ինչ դրված է գունային կոմպոզիցիայի վրա, առանց տանջելու գույները, բայց և լուծելով ֆակտուրային խնդիրներ. օրինակ՝ նուռը, միայն նուռը առաջին պլանում արված սեզանյան ամրությամբ, պինդ, և դա հերիքում է ողջ նկարի նյութականությունը զգալու համար... Լավ է մտածված... Մնացած մրգերը չունեն այդ նույն նյութականությունը, փոխարենը ստեղծում են դեկորատիվությունը նկարի: Սքանչելի է գունային կոմպոզիցիան՝ ամբողջությամբ վերցրած...

«Մրգեր»: Նույն անունով, ինչ նախորդ նկարն է, բայց ավելի մեծ չափի... Մասիսի ազդեցությունը բավական է ակնհայտ... Ամեն ինչ դրված է գունային կոմպոզիցիայի վրա. մրգերը՝ ուժեղ ֆոնի վրա՝ մանուշակագույն ու կանաչ... Դա էլ նկարը դարձնում է հաճելի, դեկորատիվ... Տրամադրություն է ստեղծում... Այս նկարը հարկ է, որ դրվի երկրի վարչապետի կաբինետում... Վարչապետի մոտ մտնողը, չկարողանալով լուծել իր հարցերը, գոնե դուրս կգա նրա մոտից այս հոյակապ նկարից ստացած տպավորությամբ... Որպես հատուցում... Իսկ օտարը, տեսնելով վարչապետի կաբինետում այս նկարը, կմտածի՝ ի՞նչ փառահեղ երկիր է սա ու ի՞նչ ժողովուրդ՝ իր փառահեղ... վարչապետով...

«Վարդեր». 1961: Ինչպիսի նուրբ զգացողություն թարմության... Խիստ ինքնատիպ, խիստ ներդաշնակ, հյութեղ, մեղմ երանգներ... Նատյուրմորտային արվեստի գլուխգործոց՝ ուժեղ վրձնահարվածներով արված. հոյակապ են վարդերը՝ թեթև, օդային, գունեղ, վերին աստիճանի նուրբ, թափանցիկ կիսաստվերներով, կիսատոներով... Հրաշալի են ապակյա իրերը, ինչ հեշտությամբ են լուծված ֆակտուրային խնդիրները... Հետաքրքիր է կոմպոզիցիան... Լավ է գտնված ու լուծված ֆոնը՝ մանուշակագույն՝ առաջին պլանում, հետո կանաչավուն՝ հեռվում, հետո՝ օխրա...

Վարդերի թեմային Կալենցը հաճախ է վերադարձել և ամեն անգամ նորովի, մի նոր տրամադրությամբ ու նոր միտումներով... Ու նորից դա. ինչ արագ է գտնում կոմպոզիցիան, գունային ու տարածական կառուցվածքը ամեն մի նկարի...

Այս նկարն էլ ես կկախեի գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախագահի կաբինետում... Այս գործը բավական է, որ օտարը, այն էլ գիտության մարդ, հասկանա, պատկերացում կազմի, թե ինչ է այս ժողովուրդը, որքան հեռվից է նա գալիս, և որտեղ է նրա տեղն այս աշխարհում...

«Վարդեր կապույտի վրա». 1965: Նույն մոտիվն է, այս թեմայի թերևս ամենալուծեղ գործը, սա վարպետություն է՝ ոչնչի հետ չհամեմատվող... Վարդի թարմությունը ա՛յս աստիճանի ճիշտ ներկայացված... Ես զգացի բուրմունքը վարդի... Ամեն իմ այստեղ գալուն կրկնվում էր այդ

պատրանքը... Եթե սա հրաշք չէ, ապա ի՞նչ է... Չեմ վախենում իմ այս խանդավառության համար... Սա երևի Կալենցի միակ նկարն է՝ գույները իրար վրա դրված, ու դրանով հանդերձ ի՞նչ թարմություն, ի՞նչ բուրմունք, կարծես հենց նոր պոկված լինեն թփից...

«Ծաղիկներ». 1962: Վերևում դեղին, ներքևում դարչնագույն ֆոնի վրա ծաղիկներ են՝ ամանների մեջ դրված, ծաղիկներ մի տեսակ ժպտերես, կարծես շարժման մեջ լինեն, աշխույժ, կենսախիսն... Հագեցված, խիստ արտահայտիչ գույներ...

«Կակաչներ». 1965: Վարպետորեն արված գործ, հոյակապ է կոմպոզիցիան, հատկապես ֆոնի դեղինների հետ...

... Կալենցյան խզմաները-ճեպանկարները... Ափսոս, քիչ են, շատ քիչ են դրանք, այդ ճեպանկարները՝ էսքիզները, որոնումները նկարների կամ պարզապես փնտրողներ, բայց եղածն էլ է հետաքրքիր ու խիստ ինքնատիպ... Ակնհայտորեն կա հակումը վերացական մտածողության հանդեպ, երևի վերջին շրջանում... Որոնումները շատ չեն. երևում է՝ լուծումները գտել է նա շատ արագ, ու դրանք եղել են պոռկումներ մտքի կամ տրամադրության... Ու արագ գտածն էլ նույն արագությամբ դրել կտավի վրա... Կալենցի ծուլությունը այստեղից է սկսվում. որոնումների վրա նա ժամանակ չի կորցրել...

Դետալներ են խզմաները, էսքիզները գլուխների, դեմքերի... Մտահղացումներ՝ գրեթե չիրականացված, սակավ բացառությամբ... Կան ածուխով արված էսքիզներ գծի՝ շտրիխի խիստ ուրույն, Կալենցյան կատարմամբ՝ ուժեղ, խիստ ընդգծված կոնտուրներով... Պարզ է արդեն. ամբողջովին տարված լինելով գույների խնդրով՝ Կալենցը կարևորություն չի տվել իր գրաֆիկային... Իզուր... Նա կարող էր երկուսն էլ համատեղել, ինչպես Սարյանը... Ավելի քան համոզված եմ. Կալենցը կարող էր թողնել խիստ հետաքրքիր ու խիստ ինքնատիպ գրաֆիկական գործերի հսկա մի շարք...

... Վերադառնանք Կալենցի բնանկարներին: Կալենցի բնանկարները, բոլորն էլ առանց բացառության, բոլորովին նոր բան են մեր արվեստում, դա ոչ Սարյան է, ոչ Սեդրակ Առաքելյան, դա տիպիկ Կալենցյան ոճ է... Միաժամանակ դա Հայաստանն է, այդ պեյզաժներով կարելի է լիակատար պատկերացում կազմել, թե ինչ է Հայաստան կոչված երկիրը... Կալենցի պեյզաժներում գույներ են և՛ հեռուն, և՛ առջևի պլանը... Պլանների տարբերությունը Կալենցը բնավ չի ստեղծում սովորական ձևով՝ առաջին պլանը՝ ուժեղ, հեռուն՝ թույլ, նրա մոտ ուժեղ են բոլոր պլանները, բայց ինչ -որ հիպոստացնող ձևով նա կարողանում է ստեղծել,

ծել, այն էլ ապշեցուցիչ հեշտությամբ, տարածությունը, հեռուն ու մոտիկը... Հավասարապես գույներ են և՛ հեռուն, և՛ մոտիկը... Շատ հատու են նրա պեյզաժներում սովորները, բայց բազմագույն են... Սովորները միայն հեռվում են միագույն, վրձնի մի-մի հարվածով... «խոսրովի արգելանոցը», «խոսրովի անտառը», «Բուսաբանական այգին», բոլորն էլ՝ իմ սիրած պեյզաժները, գունային խրախճանք է, հրավառություն... Հոյակապ են գունային կոմպոզիցիաները այս նկարներում... «Բուսաբանական այգին», մանուշակագույն՝ առաջին պլանում, կենտրոնում՝ ուժեղ կարմիր ծառերը, թփերը՝ ուժեղ կանաչով: Նույնը և «Հրազդանի կիրճում», ծառերի բները՝ հեռվի մանուշակագույն լեռների ֆոնի վրա, տնակը՝ աջ կողմում՝ բաց դռնով, ծառի ստորոտում...

Բայց իսկական մոնումենտալ պեյզաժ պիտի համարել երևի «Ծառը», 1967. այստեղ ինչ-որ մատիսյան բան կա, խիստ լակոնիկ, խոշոր կտորներով, իսկ կոմպոզիցիան պարզապես հայտնագործություն է... Մոնումենտալ զգացողությունը ամենաբնորոշ հատկությունն է Կալենցյան պեյզաժի մոնումենտալության և՛ կոմպոզիցիայում, և՛ գունային լուծումներում:

Հետևություն. Կալենցը հավասարապես ուժեղ է, պարզվում է, և՛ դիմանկարում, և՛ նատյուրմորտում, և՛ բնանկարում... Սա բացառիկ իրադարձություն է արվեստի պատմության մեջ... Հավասարապես ուժեղ և՛ դիմանկարում, և՛ նատյուրմորտում, և՛ բնանկարում մեկ էլ Սարյանն էր...

Ազդեցություններ... Ինձ թվում է՝ միայն Մատիս... Նա, ով ծնվել է նկարիչ դառնալու, չի կարող սկսել իր կյանքը առանց ազդեցությունների... Կալենցի ամենամեծ ցնցումը երևի թե եղավ Մատիսը... Բայց Մատիսը միայն գույն էր ու կոմպոզիցիա... Կալենցին դա քիչ թվաց, նրան հարկավոր էր նաև տրամադրություն, կերպար... գույնով ու կոմպոզիցիայով արված... Կալենցը ունեցավ իր ասելիքը ու... զնաց, զնաց իր ճանապարհով... Քանի որ նրա մեջ արդեն կար ի վերուստ տրվածը՝ ֆանտաստիկ զգացողությունը գույնի, հարմոնիայի, մոնումենտալության... Ու գիտեր նաև, թե ինչ է տրամադրությունը... Այդ ամենով Կալենցը դարձավ Կալենց... Կալենցը աշխարհ էր եկել փառաբանելու գույնը, երգելու գեղեցկությունը, հոգին, մարմնավորելու տիեզերական հրաշքը՝ մարդը...

... Կալենցի այս ցուցահանդեսը իրադարձություն է իհարկե, սա հերթական ցուցահանդես չէ, հաշվետվություն չէ... Այս նկարներից չի կարելի հագեցնալ, ամեն անգամ մի նոր բան է բացվում, հասկացվում... Հարկադրում մտածել, կենտրոնանալ... Չտրվել Կալենցյան արվեստի տրամադրությանը հնարավոր չէ... Փառահեղ հրավառություն գույների ու այդքան թախիծ, այդքան մենություն նաև...

...Ռեճուարիս զբաղեցրել էր միայն գույների խնդիրը, հուզականու-

թյուն նրա կանացի սքանչելի կերպարներում չկա կամ գրեթե չկա... Թերևս մի բացառությամբ միայն. ես նկատի ունեմ Ռենուարի կանացի պորտրետներից մեկը, պորտրեն մի ազնվագարմ կնոջ, Վաշինգտոնի Ազգային թանգարանում, դա հանճարեղ գործ է, իմպրեսիոնիստական արվեստի գլուխգործոց, արտակարգ գունեղ, արտակարգ հյութեղ, դա կնոջ հմայքն է, աննկարագրելի քնքշանք, աներևակայելի, անըմբռնելի գեղեցկություն... Անկարելի է չհուզվել այդ կերպարի առաջ... Դա նաև բնութագիր է, ապրումներ, տազնապ, ինչը հատուկ չի եղել Ռենուարի արվեստին...

Կալենցի դիմանկարները իրենց աներևակայելի գունային հյութեղությամբ հանդերձ բնութագրեր են, անհատականություն, խիստ արտահայտված տրամադրություն, ապրումներ, մի հսկա ներաշխարհ... Լռություն կա, թանձր, հուզիչ լռություն նրա գործերում՝ բոլոր դիմանկարներում, բոլոր բնանկարներում...

... Կալենցի գունաշխարհը... Կալենցյան ոգին... Այդպես ստացվեց, Կալենցը փոքր ժողովրդի զավակն էր, փոքր ժողովրդի հանճարը... Ապա թող լիներ նա ֆրանսիացի, կտեսնեինք, թե ինչպես կմատուցվեր նա աշխարհին...

Սա արվեստի այն մակարդակն է, որը պիտի հարկադրի ամեն մեկին, հատկապես երիտասարդ արվեստագետին, մտածել, տրվել այդ տրամադրությանը: Կալենցի արվեստը վերաբերում է բոլոր բնագավառներին՝ պոեզիա, թատրոն, երաժշտություն... Կալենցի արվեստը փիլիսոփայություն է նաև, նա հուշում է մարդու տեղը, մարդու ինչ լինելը այս տիեզերքում... Եվ ինչ է գեղեցկությունը... Այդ արվեստը կրթիչ ուժ ունի, դա չափանիշ է, որի հետ պիտի համեմատվի, որով պիտի ստուգվի ամեն մի արարք, ամեն մի գործ, ամեն մի միտք... Կրթվի ճաշակը... Կալենցին պիտի ուղղված լինի հայացքը ամեն մի երիտասարդի... Ինքը՝ Կալենցը չի մտածել այս ամենի մասին, նա տրված է եղել մի բանի միայն՝ իր ներաշխարհին, իսկ թե որտեղից էր գալիս դա, ինքն էլ չգիտեր...

Սարյանը էպիկական է, նրա բնանկարները, մատյուրմորտները, նրա գրեթե բոլոր դիմանկարները էպիկական շունչ ունեն՝ վեհ, շքեղ, մեր լեռնաշխարհին, մեր ազգային բնութագրին, մեր դիմագծին հարիր գունաշին ներշնչմամբ: Կալենցը լիրիկական է, պոետիկ, ռոմանտիկ գունաշխարհ՝ ներհակ, հոգեցունց տրամադրություն... Ռոմանտիկ է Կալենցը բոլոր երեք իպոստասներում՝ և՛ բնանկարում, և՛ մատյուրմորտում, և՛ ո՛վ աստված, դիմանկարում... Մեր ժողովուրդը ու նրա պատմությունը դրամատիկ է նաև, դա էլ եղավ Մինասը...

Սարյանը՝ փառքը մեր կերպարվեստի, հավերժ բազմած այնտեղ՝ ար-

վեստի Օլիմպոսում՝ մարդկության հանճարների շարքում... Բայց հարկ է, որ որոշվի վերջապես տեղը և Կալենցի այն իրողության մեջ, որը կոչվում է հայ կերպարվեստի պատմություն... Կալենցը պիտի որ համարվի գազաթնակետը մեր պորտրետային արվեստի, գազաթնակետը երփնե-րանգ դիմանկարի... Դիմանկարը Կալենցի տարերքն էր... Սարյանի առմվազն երեք պորտրետները՝ «Թորոս Թորոմանյանը», «Ալեքսանդր Թամանյանը», «Ստեփան Աղաջանյանը» և Կալենցի ամենաքիչը մեկ տասնյակ դիմանկարները համաշխարհային կերպարվեստի գանձարանում հավերժ դրվելիք արժեքներ են...

Դասական արվեստի ստեղծած պորտրետների հսկա շարքը՝ Վելասկեզ, Ռեմբրանդ, Տիցիան և այլոք, իրենց բացառիկ գեղարվեստական արժանիքներով հանդերձ վերջին հաշվով բնութագրեր են, անհատականություններ ու իրավիճակներ նաև մտածողության, ապրումների... Սարյան-Կալենց պորտրետների գալերեան նոր աշխարհ է կերպարվեստում, նոր մտածողություն, գունային հրավառություն, ինչպիսին չի տեսել Արևմուտքը, Ռենեսանսը, ողջ դասական արվեստը...

Գույնի պրոբլեմը անտիկ աշխարհը չի ունեցել, նրանց զբաղեցրել են հիմնականում մարդու դեմքի ու մարմնի հետ կապված խնդիրները՝ ֆորմաները, կոմպոզիցիան, բնութագրերը, տրամադրությունները և այլն, և այդ ամենը՝ առանց գունային պրոբլեմների մեջ խորանալու, տիրապետողն է եղել դարչնագույնը իր բոլոր երանգներով: Գույնի պրոբլեմը չի ունեցել անգամ Ռենեսանսը, միակ բացառությունը եղավ, թերևս, Լորենցետտին, որը հանդգնեց բնության մեջ իրոք առկա վառ գույները դնել կտավի վրա, բայց նրա այս խիզախումը մնաց գրեթե աննկատելի ոչ միայն ժամանակակիցների համար, այլև հետագայում... Գույնը ասպարեզ եկավ իմպրեսիոնիզմի էպոխայում միայն տասնիններորդ դարի վերջերին, թեպետ, ինչպես պարզվում է, իմպրեսիոնիզմի առաջին ակնհայտ քայլերը արդեն առկա էին դրանից գրեթե հիսուն տարի առաջ՝ Արթուր Թյորոնների կյանքի վերջին տարիներին ստեղծած սքանչելի, պարզապես ապշեցուցիչ ծովանկարներում: Իմպրեսիոնիզմը ասպարեզ քաշեց գույնը ու միայն գույնը, դա իրոք խրախճանք էր գույների: Բայց խրախճանք միայն գույների, այստեղ կերպարի, բնութագրի հարցը չկար կամ գրեթե չկար: Ծայրահեղ դրսևորումն այդ ուղղության եղավ թերևս պուանտիլիզմը՝ միայն գունային բծեր, բծեր բառիս բուն իմաստով, իրար վրա կուտակված, ուրիշ ոչինչ...

Բայց ահա իմպրեսիոնիզմից անմիջապես հետո աշխարհ եկած Վան Գոգը, Գոգենը նաև, հրաժարվեցին իմպրեսիոնիզմից, բայց չհրաժարվեցին գույնից... Եվ Վան Գոգը ստեղծում է իր շռնդալից բնանկարներն ու մատյուրմորտները՝ շռնդալից գույներով, որտեղ կար և՛ գույն, և՛ տրա-

մադրություն, և՛ միտք, կար ամեն ինչ, ու Վան Գոգը դարձավ գազաթնակետը մարդկության հազարամյակներ տևած որոնումների ...

Իսկ դիմանկա՞րը... Նա՛ Վան Գոգը, գոհ չէր իր ստեղծած դիմանկարներից: Նա գրում է իր նամակներից մեկում. «Գույնով դիմանկարը դեռ չկա, դա պիտի ստեղծվի ...»: Ինչպիսի՞ն պիտի լինի դա՞՝ գունավոր դիմանկարը, ինքը չգիտի, չի կարող ասել, բայց կստեղծվի... Դա ապագայի գործ է...

Եթե մենք հավատում ենք Վան Գոգին ամեն ինչում, ապա այս բնութագրումը՝ դատավճռի ուժ ունեցող, պիտի որ ինչ-որ բան նշանակի երևի: Դա նշանակում է ամենից առաջ այն, որ անցած բոլոր ժամանակներում, բոլոր էպոխաներում, Ռեներսանս այդ թվում, ստեղծված հազարավոր դիմանկարները, դրանց մեջ ոչ քիչ թվով հանճարեղ գործեր, ո՛չ միայն անգույն են, դրանցում գույնի խնդիրը պարզապես չի էլ եղել դրված, դրանք կերպարներ են սոսկ, տեսակ-տեսակ բնութագրեր, տրամադրություններ, վիճակներ, բայց այդ ամենը՝ առանց գույնի... Վան Գոգը գտնում էր, որ այդ ամենը պիտի անել արդեն գույնով...

...Վան Գոգը և Կալենցը չկան հիմա, նրանք այնտեղ են՝ տիեզերական հավերժության մեջ... Անկարելի բան է, որ Կալենցը այնտեղ՝ տիեզերական այդ ոլորտներում, չփորձեր գտնել Վան Գոգին... Միշտ թևի տակ ունենալով իր չքնաղ աղջիկների չքնաղ դիմանկարներից մեկը՝ խոշոր աչքերով, երկներանգ, գույների մեջ վառվող, հույս ունենալով օրերից մի օր գտնել նրան, որն այնտեղ՝ աշխարհիկ կյանքում սահման էր եղել իր իղձերի, իր ձգտումների ... Վերջապես, տեսնում է նրան, աչքերին չհավատալով, նրան՝ Վան Գոգին, միայնակ, մեկուսի, հայացքը տիեզերական անհունությանն ուղղված... Կալենցը, միշտ լուռ Կալենցը աննկատ մոտենում է ու առանց մի խոսք ասելու դնում նկարը նրա առաջ... Վան Գոգի հոնքերը վեր են ցատկում... Հայացքը՝ գամված նկարին, երկար-երկար... Հետո դանդաղ, անշտապ մոտենում է նկարին, ձեռքը երկարում ու քնշողեն, հազիվ զգալի հպումով մատները սահեցնում նկարի վրայով... Աչքերի մեջ փայլ է երևում, շուռն է արագանում, ու հայտնի չէ, ինչքան կտևեր դա, այդ ինքնամոռաց վիճակը... Հաջորդ պահին, կարծես սթափվելով, նոր է նկատում դեմքը, այլայլված դեմքը նրա, որի ձեռքի գործը պիտի որ լիներ այս հրաշք նկարը... Մոտենում է երկու ձեռքերը առաջ պարզած և ամուր սեղմելով նրա թևերից՝ շշմջում.

— Շնորհակալ եմ, մայր, սա՛ էր իմ փնտրածը...

Ո՛վ աստվածներ, ինչ կմնար այս հողագնդից, եթե չարարեիք մարդ կոչված այս տիեզերական հրաշքը...

...Կալենցի դիմանկարները երևույթ են... Այսօր մենք դա դեռ չենք

հասկանում կարծես... Ինչպես չէին հասկանում, հարյուր տարի առաջ, «Արևածաղիկը» Վան Գոգի, որի ցուցադրումն անգամ մերժվեց... Մի քանի տարի առաջ այդ նկարը վաճառվեց հիսունհինգ միլիոն դոլարով...

Բայց ահա մեծագույն պարադոքսը Կալենցի. իր այդ ֆանտաստիկ տաղանդով հանդերձ այդքան քիչ գործեր: Արգասաբերություն՝ ապշեցնելու չափ համեստ... Կալենցը չի եղել ծնված գիշեր-ցերեկ աշխատելու համար... Նրա մռայլ խառնվածքը, նրա հոռետեսական բնութագիրը դարձավ ճակատագրական... Օժտված լինել աստվածային շնորհով ու լինել այդքան անփույթ այդ իսկ շնորհի հանդեպ... Նա պիտի որ թողներ նկարներ հազարներով, մինչդեռ այստեղ՝ ցուցահանդեսում, պատերին կախվածը չէր հասնում նույնիսկ հարյուրի, Սարոյի գնահատմամբ՝ իր հայրը թողել է, պիտի որ թողած լինի մոտ հինգ հարյուր նկար, մեծ մասը դրսում է, հայտնի չէ, թե որտեղ, միայն Մոսկվայում՝ մոտ հարյուր հարյուր հիսուն նկար, սրա-նրա մոտ ... Արմինեն է վկայում. տարիներ են եղել, երբ նա վրձին չի վերցրել ձեռքը բնավ... Սարսափելի է... Դա ծուլություն չէր, դա ընկճված, հուսահատ հոգեվիճակ էր, որից նա այդպես էլ չկարողացավ դուրս գալ... Նա չի եղել հաշվետու իր առաջ... Դա ճակատագրի թելադրանքն էր... Դա մեր դժբախտությունն էր, իսկ մեծ հաշվով՝ դժբախտությունը արվեստի, մեծ արվեստի... Նրա անտարբերությունը աշխարհի հանդեպ անցավ անտարբերության իր իսկ արվեստի հանդեպ... Դա առանց պատճառի չէր իհարկե, նրա հոգում ամուր էր նստած իր դառը մանկությունը. ահավոր եղեմնի ահավոր մղձավանջից նա այդպես էլ չազատվեց... Նրա հոգին այն գլխից էր խաթարված...

Բայց... իր այս հատկության հարցում Կալենցը չի եղել առաջինը: Պատմությունը գիտե ոչ քիչ թվով դեպքեր, երբ ծնված լինելով շոնդալից գործունեության համար՝ ծուլությանն ու անտարբերությանն է մնացել ասպարեզը... Չորս հարյուր տարի առաջ աշխարհ եկավ մի խելագար հանճար՝ Ֆերման, ֆրանսիացի մաթեմատիկոս, որը, ի թիվս շատ ու շատ հայտնագործությունների, գտել էր ապացույցը մի շատ կարևոր մաթեմատիկական թեորեմի, ու բավարարվում է նշելով այդ մասին ինչ-որ մի գրքի լուսանցքում. «Ես գտել եմ այդ թեորեմի ապացույցը...»: Ընդամենը... Նա պարզապես ծուլանում է այն աստիճանի, որ հարկ չի համարել իր գտած ապացույցը շարադրել, թղթին տալ ինչպես հարկն է... Եվ ահա, ողջ աշխարհը արդեն երեք հարյուր հիսուն տարի է, ինչ փնտրում է այդ թեորեմի ապացույցը, նույնիսկ ֆանտաստիկ մեծ գումարի մրցանակներ են սահմանված, ու չի գտնվում... Մեր օրերում՝ քսանական թվականներին, այդպիսի իրադարձություն եղավ Մայրաման,

իտալացի ֆիզիկոս, բնածին հանճար, որի առաջ կարկանդակն էին էպոխայի խոշորագույն ֆիզիկոս-տեսաբանները, նույնիսկ Ֆերմին, նա 26 տարեկան հասակում կանխատեսեց գոյությունը նոր տարրական մասնիկի՝ նեյտրոնի, թափանցեց ատոմի միջուկում գործող ուժերի գաղտնիքի մեջ, հզոր գեներատոր էր գաղափարների, բայց նույն անտարբերությունը, նույն անփութությունը՝ ցիրուցան անել այդ ամենը, թղթին տալ, գրի առնել իր մտքերը, նա այդպես էլ չսովորեց, նա թողեց ֆիզիկան, խզեց իր կապերը ֆիզիկոսների հետ ու 32 տարեկան հասակում վերջ տվեց իր կյանքին ինքնասպանությամբ՝ շատ ու շատ բաներ տանելով իր հետ այն աշխարհ... Կամ շախմատում այդ առասպելական Ֆիշերի պատմությունը... Բոլոր իր մրցակիցներին հաղթում էր ապշեցուցիչ թեթևությամբ, անգամ 6:0 արդյունքով, աշխարհը պապանձվել էր այդ ֆենոմենի առաջ... Պարզ էր արդեն, որ նրան ոչինչ չարժեր մնալ աշխարհի չեմպիոն տարիներ շարունակ, բայց այդ խենթուկը, այդ շախմատային հանճարը անսպասելիորեն... կորցրեց ամեն մի հետաքրքրություն շախմատի հանդեպ, նա հեռացավ, մեկուսացավ աշխարհից, ու հայտնի չէ, թե ուր է և ինչ է անում հիմա...

Այս օրինակների շարքը կարող է շարունակվել... Բայց դա սփոփանք չի կարող դառնալ մեզ համար, եղածը եղած է, Կալենցի թողած ժառանգությունը սա՛ է, մնում է մխիթարվել միայն, որ մեր ժողովրդի դարավոր պատմության մեջ եղավ Հարություն Կալենց երևույթը...

Լրա հոգին միշտ գարուն է երագել...

Հոկտեմբեր, 2000, Գառնի